

SLOVNÍK POJMŮ PARTICIPATIVNÍHO PLÁNOVÁNÍ

OBSAH:

1. [Termíny..... str. 1](#)
2. [Metody..... str. 7](#)
3. [Osoby..... str. 14](#)
4. [Společnosti a organizace..... str. 16](#)
5. [Knihy a materiály..... str. 21](#)

TERMÍNY

Aktivizace, také zapojení: poskytnutí příležitosti k tomu, aby se občané a obyvatelé mohli aktivně účastnit a podílet na dění v místě bydliště. Jedná se o přístup shora (top-down), kdy veřejná správa svým občanům a obyvatelům dává možnosti se přímo zapojit, případně vyjádřit názor nebo fungovat jako poradní instituce. Způsobů aktivizace je řada, např. participativní rozpočet, anketa, průzkum veřejného mínění, kulaté stoly a další.

Civic tech, také e-participace: softwarová řešení pro komunikaci mezi jakoukoliv institucí nebo organizací a komunitou lidí. Tyto nástroje mají za cíl vedle oboustranné komunikace zajistit také transparentní přenos dat, se kterými bude možné dále pracovat. Každý nástroj má konkrétní funkce a tak je jde použít pro řadu úkolů, např. sběr a podnětů, sdílení novinek, hlasování o projektech nebo hlášení závad. V posledních letech počet těchto nástrojů rychle roste, proto je nutné věnovat náležitou pozornost výběru toho správného.

Crowdfunding: doslova davové nebo hromadné financování. Na financování projektu (např. výrobek, startup, politická kampaň či aplikace) při crowdfundingu přispívá menšími částkami velké množství lidí. V současnosti probíhá zejména přes internet, např. přes Kickstarter nebo IndieGoGo v zahraničí, HitHit, Donio nebo Startovač v České republice.

Crowdsourcing: aktivita, během které se informace sbírají od velkého množství lidí. Typicky se tak děje přes internet skrze online formulář nebo aplikaci.

Deliberace: projednávání nebo diskuse

Demokracie, datová: zpřístupnění dat všem občanům. V obecnější rovině jde o přístup k datům a technologii jako k veřejnému zdroji. Klade důraz na to, že by data a technologie měly sloužit lidem a prostředí, ve kterém žijí.

Demokracie, digitální, také internetová: taková demokracie, která pro řízení municipalit (případně celého státu) využívá komunikační a informační technologie (např. internet). Jedná se tak o formu demokracie, kde se mohou občané přímo podílet na správě, pokud mají k těmto technologiím přístup.

Demokracie, přímá: systém řízení státu, kde lid vykonává svou vůli bez zvolených zástupců. Občané se přímo podílejí na chodu státu. Mezi nástroje přímé demokracie patří např. referendum.

Demokracie, reprezentativní, také zastupitelská: systém řízení státu, kde lid vykonává svou vůli skrz zástupce zvolené ve volbách. Tito zástupci pak reprezentují své voliče.

Demokracie, tekutá: v angličtině *liquid democracy*, typ demokracie, který využívá přímou účast lidu na politických procesech i volení zástupců. Voliči mají obvykle možnost buď hlasovat přímo nebo delegovat své hlasy zástupcům, kteří pak budou volit a jednat jejich jménem. Tekutá demokracie spojuje prvky přímé a reprezentativní demokracie.

Demokratické vzdělávání: vzdělávání založené na demokratických hodnotách. Student se aktivně podílí na podobě a obsahu svého vzdělávání. Umožňuje lidem se učit tak, jak to pro ně nejlépe funguje, bez jednotných osnov pro všechny studenty.

Digitalizace: v obecnějším slova smyslu se jedná o převod analogových informací (např. obrazu, textu nebo zvuku) do digitálního formátu. Kromě toho je digitalizace také snaha zautomatizovat a digitalizovat procesy, které byly až dosud zpracovávány ručně.

Digitalizace je důležitým krokem pro řadu odvětví, včetně státní správy a samosprávy. Zapojování digitální technologie do vládních a společenských procesů je může pomoci zlepšit a zpřístupnit co největšímu množství lidí.

E-vláda: elektronická vláda, označuje využití informační a komunikační technologie k zajištění vládních procesů, výměně informací a integraci dalších samostatných systémů mezi vládou a občany, obchodníky či firmami, dalšími částmi vlády a vládními zaměstnanci. Narozdíl od elektronické demokracie neumožňuje přímou účast občanů a slouží pouze k zajištění fungování vládních procesů, zvýšení jejich dostupnosti a výměně informací.

Elektronická participace: participace veřejnosti, která je facilitovaná pomocí digitálních nástrojů, internetu, jiných online řešení, nebo dalších technologií.

Evaluace: doslova vyhodnocení. Je to proces, který posuzuje kvalitu a udržitelnost procesu nebo projektu. Jeho účelem je nestranně vyhodnotit, zda splnil své cíle, jak byl efektivní, kde se vyskytovaly problémy a podobně. Narozdíl od monitoringu, který pouze sbírá informace o průběhu, je evaluace založená na důkladné analýze dat. S evaluací je potřeba počítat už od začátku projektu. Je totiž důležité vědět, jaká data bude potřeba sbírat a kdy k tomu bude příležitost. Pro zajištění nestrannosti je dobrou praxí najmout na evaluaci externího dodavatele.

Facilitace: doslova usnadnění. Jde o plánování, pořádání a moderování setkání či schůzí. Cílem facilitace je zajištění produktivní a nestranné debaty a prostředí, ať už mezi členy projektového týmu nebo veřejností a vedením radnice. Facilitované setkání má jasná pravidla a zajišťuje, že se každý dostane ke slovu. Součástí facilitace jsou také zápisy. Ty obsahují informace o průběhu a obsahu schůze či setkání. Dobrou praxí je poskytnout zápis účastníkům a dále pracovat se sebranými daty.

Infografika: spojení slov informace a grafika. Způsob vizuálního znázornění dat, informací či znalostí, který je rychlý a přehledný. Využití grafiky a jednoduchých obrázků tímto způsobem podporuje lidskou schopnost poznání a vnímání trendů či vzorců.

Kolaborativní správa: v širokém slova smyslu se jedná o jakýkoliv správní proces, na kterém se podílí státní i nestátní aktéři. Nestátními aktéry v tomto případě mohou být občané, občanské spolky, soukromé společnosti, neziskové organizace, atd. Kolaborativní správa může probíhat různými způsoby, nejčastěji je zajištěna skrze participaci.

Kolaborativní design: široká škála participačních technik, které zapojují občany do každé fáze procesu přípravy a realizace projektu. Nástroji kolaborativního designu může být kolaborativní plánování, hackatony, nebo různé formy konzultace veřejnosti.

Koordinátor participace: také koordinátor participativního plánování. Člověk který se stará o participaci ve své samosprávné oblasti či komunitě. Může pracovat samostatně nebo v týmu. Nejčastěji je zaměstnán přímo krajským úřadem, radnicí nebo městskou částí. Do náplně této práce patří projektové řízení, zapojování stakeholderů, pořádání a facilitace setkání s veřejností a řada dalších činností.

Marginalizovaná komunita: též lidé na okraji společnosti. Jedná se o všechny osoby, které jsou vyloučené z většinového sociálního, ekonomického, kulturního a/nebo vzdělávacího života. Důvodem může být rasa, gender, sexuální orientace, jazyk nebo tělesná zdatnost, aj.

Občanské shromáždění: instituce vytvořená z občanů, která může být realizovaná na úrovni města, regionu, nebo státu, aj. (např. Konference o budoucnosti Evropy). Členové v občanském shromáždění jsou vybíráni náhodně. Účelem je získat na reprezentativním vzorku názor veřejnosti na určité otázky a navrhnout odpovědi na tyto otázky prostřednictvím diskuse a využitím různých zjišťovacích metod, např. přímými konzultacemi s odborníky. V mnoha případech je vyžadováno, aby návrhy občanského shromáždění byly před uzákoněním přijaty širokou veřejností např. prostřednictvím referenda. Cílem občanského shromáždění je obnovit důvěru v politický proces přímým vlivem na rozhodování. Za tímto účelem mají občanská shromáždění v úmyslu napravit rozdílnost zájmů, která vzniká mezi volenými zástupci a voliči.

Okupace: taktika protestu nebo demonstrace, kdy protestující obsadí veřejné prostranství nebo veřejně přístupnou budovu v rámci kampaně, která usiluje o společenskou nebo politickou změnu.

Open Data: doslova otevřená data. Jedná se o informace a data, která jsou veřejně přístupná, úplná a snadno dostupná. Používají standardy s volně dostupnou specifikací a jsou zpřístupněná za jasně definovaných podmínek užití.

Open Source: doslova otevřený zdroj. Termín nejčastěji používaný v souvislosti se softwarem. Označuje druh licence, který dává uživatelům právo používat, měnit a šířit nástroj (příp. jakýkoliv jiný Open Source projekt) a jeho zdrojový kód komukoliv a za jakýmkoliv účelem.

Parlament, školní: také žákovský nebo studentský parlament. Metoda zapojování studentů a dalších mladých lidí do procesu rozhodování.

Participace, neformální: participace, která neprobíhá pod záštitou žádné instituce. Děje se v soukromém sektoru a je organizovaná svépomocí. Během ní účastníci používají deliberace, hlasování a další participační metody, podobně jako ve formální participaci. Obvykle jim ale chybí formální trénink a zkušenosti.

Participace mládeže: shrnuje všechny metody využívané k zapojení mladých lidí a dospívajících do dění v dané komunitě. Spadá pod něj jakýkoliv způsob, jakým se mladiství zapojují do procesů rozhodování, tvorby zákonů a dalších. Příkladem je školní participativní rozpočet nebo žákovské a studentské parlamenty.

Participační únava: vyčerpání, k němuž často dochází, když se lidé neúčastní politických a demografických procesů v důsledku nesplněných očekávání a/nebo falešných slibů.

Participativní ekonomika: ekonomický systém, kde participace a participativní plánování slouží jako metoda, pomocí které se rozdělují zdroje. Slouží tak jako alternativa ke kapitalistickému konkurenčnímu trhu a socialistickému centrálnímu plánování. Tento decentralizovaný model také podporuje hodnoty jako udržitelnost, solidarita a rovnost.

Participativní granty: takové granty, u kterých o rozdělení prostředků rozhodují lidé, kterých se granty přímo týkají. Pro grantové řízení se sestaví panel zástupců dotčené komunity, který rozhoduje o poskytnutí grantu.

Projektové řízení: koordinování jednotlivých úkonů, které jsou potřeba k vedení projektů. Zahrnuje vše, co je potřeba zařídit a obstarat ke zdárnému dokončení projektu v rámci stanoveného rozpočtu, času a rámce. O projektové řízení se může starat jeden projektový manažer, případně celý projektový tým. Mezi konkrétní činnosti patří např. vedení týmu, plánování strategie, vedení projektové dokumentace, vyjednávání pravidel, hledání dodavatelů nebo řešení problémů a krizí.

Reprezentativní vzorek: ve statistice se jedná o takový vzorek, který svým složením odpovídá složení cílové populace.

Sociální začlenění: proces zlepšování podmínek pro zapojení vyčleněných jedinců i skupin do fungování společnosti. Cílem je umožnit zejména vyčleněným lidem, aby se mohli podílet na rozhodnutích, která je přímo ovlivňují a měli rovný přístup ke všem službám, příležitostem nebo veřejným prostorům.

Sortition: doslova třídění. Je to technika výběru vzorku, pomocí které se vybírá skupina účastníků tak, aby odpovídala demografii cílové populace. Snaží se zabránit nadměrné reprezentaci jedné nebo více demografických skupin. Skupina vybraná pomocí sortition je reprezentativní pro populaci alespoň ve třech vlastnostech: věk, bydliště a nejvyšší dosažené vzdělání a vždy ji tvoří stejný počet žen a mužů.

Stakeholder: zainteresovaná strana, také klíčový hráč. V rámci projektů se jedná o takové instituce a jednotlivce, kterých se týká nebo může týkat rozhodování o projektu a jeho výsledky. Může se jednat o nemocnice či školy, ale také místní podnikatele, občanské či zájmové spolky nebo záchrané stanice. Dobrý vztah a kvalitní komunikace se stakeholdery značně usnadňuje průběh projektů a pomáhá zajistit spokojenost všech zúčastněných.

Transparentnost: doslova průhlednost. Jde o fungování státní správy, politické strany, soukromé firmy a dalších subjektů takovým způsobem, že je možné jasně vidět, co přesně se děje. Transparentní procesy jsou průhledné, veřejně přístupné a vzbuzují v lidech důvěru.

Virtuální realita: technologie, která uživateli umožňuje pobyt v simulovaném prostředí, často s možností interakce s ním. Virtuální realita se používá např. pro vizualizaci architektonických studií.

Žurnalismus, občanský: také participativní, demokratický nebo pouliční. Alternativní forma zpravodajství. Občané a obyvatelé daného území mají aktivní roli ve sběru, hlášení a šíření zpráv a informací. Může vznikat jako odpověď na nedostatky tradičního žurnalismu.

METODY

Civilní loterie: nástroj pro náhodný výběr občanů založený na loterii. Pomocí civilní loterie je možné vybírat občany pro účast v demokratických iniciativách nebo ve veřejných funkcích. Cílem je získat reprezentativní vzorek.

Crowd Law Making: doslova tvoření zákonů davem. Jde o informování, spolupráci, konzultaci a hlavně zapojení veřejnosti do práce zákonodárných institucí v místním, regionálním i národním kontextu.

Deliberativní průzkum: průzkum veřejného mínění, v jehož rámci se účastníci radí s experty a mezi sebou. Je časově náročný a často se koná během dvou a více dní.

Reprezentativní vzorek populace nejprve odpoví na stanovené otázky. V dalším kroku následují debaty s odborníky v tématu, případně politiky a práce ve skupinách. Účastníci průzkumu se tak o tématu intenzivně vzdělávají. Pak všichni opět odpovídají na původní otázky.

Účelem deliberativního průzkumu je ukázat, jak by se mohl změnit názor veřejnosti, kdyby se hlouběji vzdělala o problematice.

Fokusní skupina: z anglického focus group, doslova ohnisková skupina. Jedná se o metodu, která nejčastěji v sociologických průzkumech sbírá data pro kvalitativní výzkum. Je to moderovaný skupinový rozhovor s demograficky podobnými lidmi, kteří byli vybráni náhodně na základě určité charakteristiky nebo možné podobné zkušenosti.

Future Search: doslova hledání budoucnosti. Setkání za účelem naplánovat kroky do budoucnosti a podpořit spolupráci mezi různými stakeholdery obvykle trvá dva dny. Lidé v rámci tohoto setkání mluví o své minulosti, současné situaci a ideální budoucnosti. Future Search se zaměřuje na společný zájem a budoucnost, zároveň považuje problémy a konflikty za informace, nikoliv za akční body.

Podporuje samosprávu a odpovědnost účastníků za činnost před, během a po skončení hledání budoucnosti.

Hackaton: původně kolaborativní počítačové programování (od hackovat). V širším kontextu je to akce, při níž se účastníci intenzivně věnují společnému vymýšlení řešení společenských, vládních nebo technologických otázek. Může trvat až několik dní.

Hlasování, bodové: z anglického dot voting. Metoda kumulativního hlasování, kde účastníci hlasují pro možnost/i pomocí omezeného počtu samolepek (nejčastěji ve tvaru puntíku, odtud jméno) nebo teček kreslených perem. Nejčastěji se využívá např. k prioritizaci dlouhých seznamů

Hlasování, Bordovo: metoda, při které voliči nevybírají pouze svou první možnost. Kandidáty mohou seřadit dle vlastní preference a ti následně obdrží počet bodů rovnající se počtu kandidátů, před kterými jsou upřednostňováni. Mandát/y pak obsadí kandidát/i s nejvíce hlasy.

Pojmenované po matematikovi a námořním inženýrovi Jean-Charles de Borda.

Hlasování, kumulované: metoda hlasování či voleb, kdy hlasující mohou přidělit více než jeden hlas své vybrané možnosti nebo možnostem (ať už jde o kandidáty ve volbách, problémovou oblast diskutovanou na veřejném setkání či cokoliv jiného), jak uznají za vhodné.

Hlasování, preferenční: také hodnocené hlasování, je volební systém, při němž voliči používají preferenční volební lístek, kde vybírají více kandidátů a řadí (hodnotí) kandidáty dle vlastní preference - odtud jméno. Existuje několik způsobů, jak takovéto hlasy sčítat.

Hlasování v reálném čase: metoda hlasování, kdy má volič svůj hlas k dispozici neustále a ne jenom jednorázově během voleb. Volič v tomto případě částečně nebo zcela propůjčuje svůj hlas zástupci, kterému věří, že bude hájit jeho zájmy. Svůj hlas ale může zástupci kdykoliv a bez ohlášení odebrat.

Ve své podstatě tento systém funguje bez voleb, protože se občané každý den rozhodují, komu svůj hlas svěří. Má potenciál zvýšit odpovědnost politiků, více je svázat s lidmi, které mají reprezentovat, a snížit šance, že politici slíbí před volbami věci, které pak nedodrží.

Hlubkový rozhovor: Metoda kvalitativního průzkumu, kdy se s jedním členem cílové skupiny (nebo s více členy, ale vždy jednotlivě) mluví o konkrétní problematice nebo tématu a do hloubky se dotazujeme na zkušenosti, názory a připomínky. Obvykle probíhá před kvantitativním průzkumem.

Komunitní mapování: proces, během kterého se sejdou členové dané komunity, aby zmapovali své potřeby, přednosti, hodnoty či prostředky. Slouží zejména k tomu, aby lidé z dané komunity zmapovali, jak život v dané komunitě vypadá. Pomáhá porozumět nejen geografickému, ale také sociálnímu nebo ekonomickému prostředí.

Konzultace veřejnosti: proces, který má za cíl shromáždit a zpracovat připomínky a žádosti občanů k tématům a problémům, které se jich týkají. Účelem procesu je vyšší efektivita, transparence a zapojení veřejnosti do projektů velkého rozsahu a tvorby zákonů. Prvky veřejné konzultace obvykle jsou notifikace (oznámení - zveřejnění záležitosti, která má být konzultována), vlastní konzultace (obousměrný tok informací a výměna názorů mezi konzultovanou veřejností a rozhodující institucí) a participace (zapojení zájmových skupin do přípravy rozhodnutí nebo právních předpisů).

Kulaté stoly: metoda používaná pro skupinovou diskuzi. Jedná se o diskuzi v menších skupinách u stolů, kde je často cílem, aby skupina u jednoho stolu dospěla k nějakému společnému závěru. Diskutující obvykle reprezentují různé názorové skupiny, které k projednávanému tématu mají bližší vztah.

Mapování stakeholderů: hledání klíčových aktérů, kteří jsou relevantní pro agendu odboru nebo projektu. Cílem mapování je stakeholdery v dalších krocích zapojit do projektu a procesů, které mohou ovlivnit a ze kterých mohou mít užitek.

Provádí se na začátku procesu či projektu a zahrnuje zjištění informací o lidech, organizacích či firmách, se kterými projekt nějak souvisí a které mohou z projektu mít užitek, případně přispět k jeho úspěchu.

Modelová OSN: výuková simulace Organizace spojených národů. Cílem je umožnit studentům, aby se více zapojili do mezinárodních politických otázek, získali o nich více znalostí a zároveň rozvíjeli své komunikační, poradenské, vůdčí a debatní dovednosti.

Monitorování voleb: dohlížení na a monitorování průběhu voleb nezávislou organizací za účelem zajistit, že jsou dodrženy všechny zákony. Volební pozorovatelé zajišťují, aby všichni voliči odevzdali své hlasy bez nátlaku a aby byly hlasy přesně sečteny. OSN poskytuje oficiální monitorování voleb na žádost členského státu.

Občanská konference: metoda sběru připomínek a doporučení od občanů. Náhodně se vyberou občané státu tak, aby reprezentovali rozdílné názory a demografické skupiny. Tito náhodně vybraní občané pak diskutují se zástupci státu a slouží jako konzultanti pro vládní a samosprávné instituce. Ukazují na problémové oblasti a navrhují řešení, která samosprávě či vládě mohou pomoci lépe reagovat na potřeby či starosti občanů.

Občanská porota: malá skupina náhodně vybraných občanů, demograficky reprezentativní pro danou oblast, kteří se sejdou, aby na základě informovaného projednávání dospěli ke společnému rozhodnutí nebo doporučení v určité politické otázce. Nejčastěji slouží jako poradci pro municipalitu.

Občanský poradní sbor: subjekt místní samosprávy, který je složený z dobrovolníků z komunity, kterou má zastupovat. Jedná se o deliberativní subjekt, který do politických a rozhodovacích procesů zapojuje běžné občany.

Online deliberace: jakákoliv deliberace, která probíhá v online prostředí. Zahrnuje jak komunikaci pomocí civic tech a nástrojů pro e-participaci, tak komunikaci např. přes sociální média, webové stránky, fóra nebo chatování v reálném čase.

Outsourcing: proces zajištění dodání služeb nebo projektů pomocí externích dodavatelů. Firma nebo organizace svěřuje práci někomu jinému na základě smlouvy.

Panelová diskuze: diskuze skupiny lidí (nejčastěji expertů) na určité téma před publikem. Panely jsou obvykle interaktivní a o tématu diskutují, debatují nebo odpovídají na otázky posluchačů. Obvykle jsou moderovány, ale jsou méně formální než debaty.

Participativní modelování: také kolaborativní modelování. Jedná se o proces učení, který využívá znalosti všech účastníků, aby vytvořil reprezentaci skutečnosti. Účastníci používají postupy modelování ke kolektivnímu popisu problému, analýze řešení a kompromisů a k přijímání rozhodnutí.

Participativní plánování města: soubor metod, které zapojují místní obyvatele do územního plánování. Obyvatelé poskytují místní znalosti a informace, které doplňují technické know-how odborníků a úředníků. Řešení se vyvíjejí společně, aby odpovídala potřebám komunity.

Participativní rozpočet: komunitní projekt, kdy municipalita (např. městská část, město, region) vyhradí určitou část svého rozpočtu k realizaci projektů, které navrhnou občané. V první fázi obyvatelé podávají návrhy. Ty pak na příslušném úřadě projdou technickou analýzou a vyberou se návrhy, které je možné realizovat z dostupných peněz. O těchto projektech lidé hlasují. Vítězný návrh (či návrhy) je pak realizován. Proces je nutné každý rok vyhodnotit a v případě potřeby puravit pro další rok, aby byl proces udržitelný.

Participativní rozpočet, reverzní: stejně jako u participativního rozpočtu, municipalita pozve své obyvatele do rozhodování o rozpočtu. V reverzním participativním rozpočtu ale lidé rozhodují, kde peníze ušetřit.

Participativní rozpočet, školní: participativní rozpočet na úrovni školy, ať už základní, střední nebo vysoké. Škola v tomto případě vyhradí část svého rozpočtu na projekty či investice, které navrhnou studenti a personál, v některých případech i rodiče studentů.

Participativní vzdělávání: metoda vzdělávání, kde se studenti mohou zapojit do procesu určování svých osnov. Studenti tak sami rozhodují, jak začlenit své vzdělávací cíle do věcí, kterým se věnují. Kromě toho také studenti hodnotí proces, kterým prošli k dosažení těchto cílů. Učí se tak demokratickému rozhodování, implementaci svých rozhodnutí a evaluaci.

People's Policy: doslova politika lidí. Je to metoda deliberativní tvorby politiky a zákonů, kterou vyvinula australská organizace DemocracyCo. Tento proces spočívá v tom, že skupina občanů spolupracuje s odborníky a stakeholdery a během čtyř dnů společně vypracují politiku, strategii nebo zákon. Vše funguje nestrannicky a nezávisle na vládě a politickou otázku určují a rozvíjejí občané.

Petice: žádost občanů (petentů), která je písemně podaná instituci státní či veřejné moci (parlamentu, vládě, hlavě státu, atd.). Instituce, které je petice určena, je povinna ji přijmout a do 30 dnů na ni písemně odpovědět. Pokud obsah petice nespadá do její působnosti, musí ji příslušné instituci postoupit.

Placemaking: doslova vytváření místa, je pohled na navrhování a tvorbu veřejného prostoru tak, aby odpovídal potřebám lidí. Cílem placemakingu je vytvořit místa, která obyvatele inspirují k trávení volného času a podporují jejich zdraví. Jedná se o komplexní, mnohvrstevný přístup, kde se setkává řada disciplín.

Historicky jde o pohled na design měst ze 60. let, který se soustředí na komunitu. Klade důraz na zapojení obyvatel do rozhodování o prostoru, zapojování všech místních dobrovolníků i společností, spolupráci a trpělivost.

Průzkum: metoda kvantitativního výzkumu. V souvislosti s participací se nejčastěji provádí sociologické průzkumy, které zjišťují rozložení názorů v celé společnosti nebo v její konkrétní části.

V praxi se jedná o několik otázek, které jsou položeny s cílem sesbírat data od specifické skupiny lidí. Může probíhat po telefonu, emailem, přes internet nebo přímo na ulici. Pro jeho spolehlivost je nutné mít reprezentativní vzorek.

Referendum: nástroj přímé demokracie, který umožňuje všem občanům státu (případně všem obyvatelům municipality) hlasovat o výkonných či zákonodárných otázkách.

Retrospektiva: druh setkání, kde se hodnotí určitý časový úsek. Účelem je zhodnotit odvedenou práci či uplynulý čas a říct, co proběhlo dobře a kde byly problémy. Každý člen týmu či účastník setkání zde má možnost vyjádřit svůj názor.

O podnětech v rámci retrospektivy se pak diskutuje. Výstupem může být např. úprava pracovního postupu, mapa problémových oblastí nebo konkrétní plán, jak se bude tým či projekt dále vyvíjet.

Sociální audit: také civilní audit. Jedná se o metodu evaluace, monitorování a hodnocení politických i jiných procesů veřejnosti. Občané zde vedou definování měřítek dopadu, monitorování provádění politiky nebo projektů a shromažďování důkazů o poskytování služeb. Sociální audit obvykle využívá občanská společnost nebo nevládní organizace k hodnocení vnější a vnitřní výkonnosti svých programů a služeb a k monitorování korupce ve státní správě.

Theatre of the Oppressed: doslova divadlo utlačovaných. Jedná se o soubor divadelních technik, které vytvořil brazilský divadelník Augusto Boal a které jsou založené na myšlence dialogu mezi účinkujícími a publikem. Využívají herectví ke znázornění situace či problémů a k podnícení debaty o možných změnách a řešeních.

Diváci při divadle utlačovaných slouží jako další herci, protože se aktivně podílí na řešení fiktivní hrané situace. Tím se liší od obvyklých divadelních metod, kde je publikum od herců izolované.

Veřejná diskuze: metoda zapojení veřejnosti a konzultace stakeholderů. Má podobu formální prezentace na dané téma a následného poskytnutí prostoru pro otázky a diskuzi. Cílem veřejných diskusí je zapojit do procesu plánování všechny zúčastněné strany a dotčené osoby. V některých zemích je vyžadována zákonem pro velké návrhy veřejných prací.

Veřejné slyšení, také projednání: otevřené setkání vládních představitelů a občanů, kdy občané mohou vyjádřit svůj názor, případně sdílet připomínky a komentáře k probíranému tématu. Může také předcházet tvorbě zákonů ve snaze zjistit, jaké názory a obavy občané mají.

World Café: doslova světová kavárna, označuje metodu sdílení zkušeností. Během world café sedí účastníci ve skupinách u menších stolků jako v kavárně. Zde spolu probírají témata a otázky, které jsou předmětem setkání. Diskuze v tomto formátu účastníky seznámí s dalšími pohledy na věc, což může vést ke změnám v názorech a podpoře spolupráce, případně i k mitigaci konfliktů v případě kontroverzních projektů.

OSOBY

Francesca Bria: inovační ekonomka a expert na digitální politiku. Je prezidentkou Italského národního inovačního fondu (Fondo Nazionale Innovazione), hlavním poradcem OSN pro digitální města a digitální práva a poradcem Evropské komise v oblasti inovační politiky a výzkumu a internetu nové generace. Její práce se zabývá především daty a způsoby, jak mohou lidé získat kontrolu nad těmi, která se jich přímo týkají.

Giovanni Allegretti: italský architekt s bohatými zkušenostmi s plánováním a výzkumem participace. Ve více než 50 zemích pracoval na navrhování, řízení a evaluaci participativních procesů. Spolupracoval s Evropskou komisí na projektu URBACT, který zajišťuje výměnu zkušeností mezi městy za účelem udržitelného rozvoje.

Jane Jacobs: americko-kanadská novinářka, aktivistka, urbanistka a autorka knihy Smrt a život amerických velkoměst. Výrazně ovlivnila urbanismus, sociologii, kulturní studia a pohled na velkoměsta a jejich fungování i design. Kritizovala také skutečnost, že urbanistické plány často zdůrazňují mužský pohled na svět.

Josh Lerner: americký ekonom, který se ve výzkumu zabýval soukromým, rizikovým a rozvojovým kapitálem. Založil neziskovou organizaci Participatory Budgeting Project (PBP). Ta se podílí na šíření participativního rozpočtu zejména v USA a Kanadě od roku 2009. Následně založil People Powered, mezinárodní organizaci, která podporuje inovaci v oblasti participace veřejnosti.

Katherine Gehl: podnikatelka a autorka teorie politického průmyslu (Politics Industry Theory), která založila Institute for Political Innovation. Má bohaté zkušenosti v soukromém i veřejném sektoru, je členem několika správních rad neziskových organizací, čestným spolupředsedou Národní asociace nestranických reformátorů (National Association of Nonpartisan Reformers) a spoluzakladatelem organizace Democracy Found.

Nelson Dias: mezinárodní expert na participativní rozpočet. Má zkušenosti jako konzultant pro řadu organizací a institucí. Ve World Bank pracoval na implementaci participativního rozpočtu v řadě municipalit v oblastech jako Mosambik, Mexiko nebo Rusko. Pro portugalskou vládu implementoval národní participativní rozpočet pro mládež. Na participativních rozpočtech spolupracoval také s OSN a vládou Cape Verde.

Je autorem řady publikací a koordinátorem knih World Atlas of Participatory Budgeting (Světový atlas participativního rozpočtu) nebo Hope for Democracy - PB Worldwide (Naděje pro demokracii - PaR ve světě).

Pia Mancini: aktivistka, zakladatelka nadace Net Democracy a spoluzakladatelka Open Collective (platforma pro shromažďování open source skupin projektů a polo-transparentní utrácení peněz) a nadace Democracy Earth (nezisková organizace, která vyvíjí nástroje pro demokracii 21. století). Zaměřuje se na technologii, data a jejich využití pro demokracii.

Stefano Stortone: zakladatel a výkonný ředitel BiPart, italské neziskové organizace, jejímž cílem je šíření participace a tvorba nových demokratických procesů a institucí. V minulosti pracoval na projektu EMPATIA, který se zabýval softwarovým řešením deliberace. Také za posledních 10 let pomáhal zavést participativní rozpočet v řadě měst nebo škol. V rámci pilotního projektu i v jednom italském vězení.

SPOLEČNOSTI A ORGANIZACE

Bang the Table: organizace, která se zabývá online konzultací a deliberací pro participativní procesy. Za tímto účelem vytvořili platformu jménem EngagementHQ, která má pomáhat zapojit více lidí do participativních procesů pomocí lepší komunikace mezi municipalitou a občany, sběru názorů a podnětů a dalších nástrojů.

<https://www.bangthetable.com/>

CONSUL: civic tech řešení pro participaci veřejnosti vyvinuté madridskou radnicí. Volně dostupné a užívané 135 institucemi v 35 zemích světa, umožňuje vytvořit prostor pro debaty, dává občanům možnost podávat návrhy a hlasovat o nich, funguje také pro participativní rozpočet nebo hlasování.

<https://consulproject.org/en/>

DemocracyCo: australská organizace, která podporuje deliberativní demokracii a hodnoty s ní spojené. Spolupracují s vládou, korporáty a dalšími organizacemi, ale také s původními obyvateli Austrálie.

<https://www.democracyco.com.au/>

Democracy in Practice: nezisková organizace zaměřená na demokratickou inovaci, experimenty a vytváření kapacity. Hlásí se k rostoucímu hnutí demokratických inovací, které zpochybňuje tradiční přístupy ke správě věcí veřejných. Pracují primárně v Bolívii.

<https://democracyinpractice.org/>

EMPATIA: projekt financovaný EU, jehož cílem je šíření inkluzivní, transparentní a dobře vedené participace občanů. Snaží se vytvořit prostor pro komunikaci a výměnu dobré praxe a poznatků. Proto navrhuje projekty a vytváří digitální nástroje, které následně hodnotí.

Pilotní projekty proběhly např. v Miláně, Lisabonu nebo Říčanech.

<https://empatia-project.eu/>

Future of Places: série konferencí, kterou organizuje UN Habitat, Project for Public Spaces a Ax:son Johnson Foundation. Cílem těchto konferencí je ukázat, že přístup k veřejnému prostoru není jediným zájmem - stejně důležité jsou prvky plánování, designu a správy těchto veřejných prostor.

<http://futureofplaces.com/>

Institut H21: nezisková organizace. Představuje univerzální hlasovací systém D21 - Janečkovu metodu. Ta je založená na principu více hlasů. Každý volič má k dispozici více hlasů, než je vítězných možností. Mají všechny stejnou váhu a nemusí je vyčerpat.

<https://www.ih21.org/>

Mapotic: nástroj, který umožňuje sběr dat nad mapou a práci s nimi. S jeho pomocí lze na mapách vizualizovat měnící se data, sledovat pohyb po určitém území nebo představovat lidem komunitní projekty. Po konzultaci je možné i mapové řešení na míru, je tedy možné tento nástroj využít téměř na cokoliv.

Mapotic používají úřady, jednotlivci, ale třeba i agentura CzechTourism pro portál Kudy z nudy. Kromě toho je skrze něj vytvořen největší systém pro sledování pohybu žraloků v reálném čase.

<https://www.mapotic.com/>

Open Government Partnership (OGP): doslova Partnerství pro otevřené vládnutí. Mezinárodní iniciativa původem z USA založená v roce 2011. Je to spolek lidí a organizací působících v politice i mimo ni. Cílem je podporovat a vytvářet podmínky pro transparentnost, boj proti korupci a s posílení postavení občanů v místní a státní správě.

<https://www.opengovpartnership.org/>

Placemaking Europe: mezinárodní síť pro placemaking v Evropě. Spojuje odborníky z praxe, akademické sféry, vedoucí představitele komunit, účastníky trhu a tvůrce zákonů nejen v oblasti placemakingu, ale také veřejného prostoru, společenského života nebo lidského měřítka. Vytváří a sdílí vědomosti a nástroje, podporuje výměnu nápadů a společnou práci na projektech a spolupracuje s řadou dalších organizací, které pracují na lepší podobě míst.

<https://placemaking-europe.eu/projects/>

People Powered: doslova poháněno lidmi. Je to mezinárodní organizace, která slouží jako centrum vědomostí a know-how pro participaci veřejnosti a participativní plánování. Jejím cílem je podporovat inovaci v přímém zapojování lidí do rozhodování o projektech v jejich okolí.

Založil ji ekonom Josh Lerner a v současnosti má přes 50 členů a členských organizací z 28 zemí světa.

<https://www.peoplepowered.org/>

Pocitové mapy: nástroj, který umožňuje zapojit veřejnost do sběru dat, informací a názorů na určitá místa. Jedná se o práci s mapou, která slouží k participativnímu plánování veřejných prostor.

Municipalita si nejprve stanoví otázky, na které se svých obyvatel bude ptát. Např. kde se cítíte dobře, kde trávíte volný čas, kam se nedostanete bez MHD nebo kde byste rádi viděli více zeleně. Otázky se mohou týkat celého území nebo jeho částí. Mapování probíhá buď offline v rámci setkání s veřejností nebo online pomocí dotazníku na stránkách Pocitových map.

V obou případech poskytují Pocitové mapy i vyhodnocení dat. Výsledky nejčastěji slouží jako podpůrné podklady pro plánování investičních akcí, vytváření koncepcí dopravy nebo jako informace pro městskou policii.

<https://www.pocitovemapy.cz/>

Project for Public Spaces: nezisková organizace založená roku 1975 a sídlící v New Yorku. Pomáhá komunitám přeměnit veřejná prostranství v živá místa, která pracují s místními přednostmi, slouží společným potřebám a podporují rozvoj. Lidé z PPS spolupracují se členy komunit a všemi, kdo veřejný prostor využívají každý den, aby vytvořili živá místa, která jejich komunity aktivně využívají.

Organizace si zakládá na participaci ve všech stádiích proměny veřejných prostorů, spolupráci s lidmi i stakeholdery napříč sektory a disciplínami a učení místních komunit, jak se o proměněná místa následně starat.

<https://www.pps.org/>

Shape Urban: australská organizace, která se zabývá udržitelným městským rozvojem. Klíčovým principem je porozumění dlouhodobým potřebám místní komunity, jejich přírodnímu i ekonomickému prostředí a jaké má očekávání od budoucnosti. Na základě těchto informací pak úzce spolupracují na tvorbě strategie a plánů a dodávání projektů, které pro danou komunitu mají význam.

<https://shapeurban.place/>

The Innovation in Politics Institute: Institut inovací v politice. Jedná se o nestrannou organizaci, která si dala za cíl hledat, vyvíjet a zavádět inovativní přístupy a metody v evropské i světové politice. Podporují politické průkopníky, trénují a školí politiky a také udělují pravidelné ceny za nejmodernější politickou práci.

<https://innovationinpolitics.eu/>

The Institute for Political Innovation: Institut pro politickou inovaci. Nezisková organizace, kterou založila Katherine Gehl a která se snaží docílit politické změny. Základem přístupu organizace je pohled na americkou politiku skrze optiku průmyslové soutěže a pomocí tohoto pohledu porozumět její struktuře a problémům a najít vhodná, proveditelná řešení.

<https://political-innovation.org/>

UN Habitat: program Organizace spojených národů, který se zabývá lidskými sídly a udržitelným městským rozvojem. Cílem programu je pomáhat budovat inkluzivní, bezpečná, udržitelná a odolná města i komunity. Působí ve více než 90 zemích, kde organizuje sdílení vědomostí, radí s taktikou a strategií, poskytuje technickou pomoc a další.

<https://unhabitat.org/>

URBACT: mezinárodní program pro spolupráci evropských měst. Důležitým cílem je integrovaný a udržitelný rozvoj měst po celé Evropě. Proto URBACT pořádá pravidelná setkání a konference, kde mají představitelé měst i odborníci na participativní plánování možnost sdílet zkušenosti a dobrou praxi.

Funguje už přes 15 let a na financování se podílí Evropský fond regionálního rozvoje, 28 členských států, Norsko a Švýcarsko.

<https://urbact.eu/>

ÚSV ROS: Úřad zplnomocněnce vlády pro rozvoj občanské společnosti je institut Ministerstva vnitra Slovenské republiky. Cílem institutu je přispět lepšímu porozumění občanské společnosti a veřejnosti ze stran veřejného sektoru, politické a podnikatelské sféry a médií. Chce také podpořit rozvoj komunikace mezi těmito stranami.

Za tímto účelem také podporuje participaci veřejnosti. Konkrétními cíli ÚSV ROS jsou např. veřejná správa přátelská k veřejnosti a aktivní participace veřejnosti ve veřejných věcech.

<https://www.minv.sk/?ros>

World Bank: mezinárodní organizace se 189 členskými zeměmi. Je klíčovým hráčem v boji s chudobou v rozvojových zemích. Poskytuje řadu finančních produktů, technickou asistenci a pomáhá zemím sdílet a aplikovat znalosti a inovativní řešení problémů, kterým čelí. Jejím základem je pět spolupracujících institucí a cílem snížit podíl lidí žijících v extrémní chudobě z 36% na 3% do roku 2030.

<https://www.worldbank.org/en/home>

World Forum for Democracy: platforma pro politiky i aktivisty, kde mohou diskutovat výzvy pro demokracii a jejich řešení. Podporuje inovaci za účelem posílení základů demokratické společnosti a motivuje k vývoji směrem k participaci a spravedlnosti.

Jedná se o pravidelnou každoroční událost, kterou společně pořádají Rada Evropy, Evropský parlament, město Štrasburk, region Grand Est a francouzské úřady.

<https://www.coe.int/en/web/world-forum-democracy>

KNIHY A MATERIÁLY

A City is Not a Tree (Město není strom): Christopher Alexander

Tato esej z roku 1965 zpochybňuje častou praxi v navrhování měst a zastavěného prostoru. Obvykle jsou plánována jako stromové diagramy, kde mají jednotlivé uzly vztah pouze s nadřazeným uzlem. Alexander prosazuje mřížovou strukturu, kde mají jednotlivé uzly vztah s dalšími ve svém okolí. Tato kritika je zakotvená v tehdejších nových informacích z oboru matematiky a kognice (tj. lidského poznávání). Tím se liší od ostatních kritik té doby, které byly založené hlavně na společenských a politických argumentech. Jedná se o přelomový text, který významně ovlivnil pohled na moderní urbanismus a design.

A Ladder of Citizen Participation (Žebřík participace občanů): Sherry Arnstein

Tento článek z roku 1969 popisuje různé úrovně zapojení občanů do procesů rozhodování. Na modelu žebříku ukazuje systém participace veřejnosti od manipulace státem (nejnižší úrovně zapojení) až po kontrolu občanů nad procesy rozhodování.

První dvě příčky, manipulace a terapie, nejsou participativní. Jejich cílem je vzdělat, případně měnit náhled občanů na situaci. Tyto příčky jsou zaměřené hlavně na budování PR a jednostrannou komunikaci směrem k veřejnosti.

Třetí příčka, informování, je nejdůležitějším krokem k opravdové participaci. Pro informování je důležité, aby komunikace fungovala oběma směry. O krok výš je konzultace, kam patří např. průzkumy mínění, sousedská setkání nebo veřejné ankety. Následuje usmiřování, kdy je občanům umožněno se s omezením podílet na procesech a rozhodování. Často ale pouze za účelem ukázat, že se měli jak podílet.

Opravdová participace začíná další příčkou, partnerstvím. Zde občané sdílí odpovědnost za rozhodování a plánování a fungují např. sdílené komise. Dalším krokem je delegace, při které už občané mají v institucích, radách, atd. početní většinu. Poslední příčka patří kontrole občanů. Je to fáze, ve které už občané bez zprostředkovatele sami rozhodují o svém okolí.

Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation

(Demokratické inovace: navrhování institucí pro participaci občanů): Graham Smith

Jedná se o komparativní analýzu inovativní praxe v demokracii, která má za cíl najít způsob, jak navrhovat instituce, které posilují roli občanů při dělání rozhodnutí. Zabývá se lidovými shromážděními, přímou legislativou a e-demokracií. Systematicky analyzuje demokratickou inovaci v různých zemích - občanská shromáždění v Kanadě, participativní rozpočty v Brazílii, přímou legislativu ve Švýcarsku a Kalifornii a experimenty s digitální demokracií v dalších zemích.

https://www.academia.edu/11782670/Democratic_Innovations_Designing_Institutions_for_Citizen_Participation

Designing Disorder (Navrhování chaosu): Pablo Sendra a Richard Sennett

Tato kniha popisuje nový způsob pohledu na design měst. Zpochybňuje jednotvárnou strukturu měst, která není schopná odpovědět na potřeby svých obyvatel. Jejím cílem je navrhnout nový, organičtější pohled na věc.

Jako podklady autorům slouží zkušenosti z architektury, politologie, městského plánování a aktivismu. Klíčovou součástí dobře navržených měst je účast jejich obyvatel, protože jen tak je možné vytvořit otevřená a bezpečná města.

Feminist City - Claiming Space in a Man-Made World (Feministické město - Získání prostoru ve světě stvořeném muži): Leslie Kern

Kniha, která s využitím příkladů z historie, kultury a osobních zkušeností autorky ukazuje, že města byla a jsou stavěna pro muže. I proto se ptá: jak stavět spravedlivá a udržitelná města i pro ženy? Naráží na nespravedlnost zabudovanou do měst, ať už jde o veřejnou dopravu, která má málo místa pro matky s kočárky, nedostatek toalet nebo okřikování při procházce po ulici.

Good Neighbors - Gentrifying Diversity in Boston's South End (Dobří sousedé - Gentrifikace diverzity v bostonské čtvrti South End): Sylvie Tissot

Tuto knihu lze považovat za studii sousedství, která se zabývá vztahem diverzity a gentrifikace. Odhaluje, jak příchod vyšší střední třídy do sousedství, které historicky obývala dělnická třída, dopadá na podobu sousedství. Ukazuje na to, jak příchod zámožnějších obyvatel, kteří pózuji jako zastánci diverzity, ve skutečnosti jenom přeorganizoval třídní rozdělení namísto toho, aby ho odstranil.

Mobility Justice - The Politics of Movement in an Age of Extremes (Spravedlivá pohyblivost - Politika pohybu v čase extrémů): Mimi Sheller

Tato kniha se zabývá pohyblivostí a krizí, která se k ní v současnosti váže. V místním kontextu řeší cirkulaci lidí, zdrojů a informací; v městském měřítku pak veřejnou dopravu a otázku "práva na místo"; a konečně v planetárním měřítku vykresluje problém toho, že turisté a další zámožní lidé se mohou volně pohybovat, zatímco migranti a potřební jsou často uvězněni na jednom místě bez možnosti přesunu.

The Life and Death of Great American Cities (Smrt a život amerických velkoměst): Jane Jacobs

Kniha o územním plánování a veřejných prostorech z roku 1961. Zamýšlí se nad bydlením ve velkoměstech, zaplavením měst automobily, chaotickou správou, nedostatkem prostředků a rostoucí zločinností. Představuje silnou opozici k teoriím navrhování měst z padesátých let. Jejich uvedení v praxi totiž podle autorky ničí komunity a vytváří izolované a nepřirozené městské prostory. Svými názory se Jane Jacobs snaží povzbudit k novým nekonvenčním pohledům na řešení problémů výstavby velkoměst.

Participatory Budgeting in Europe, Democracy and public governance (Participativní rozpočet v Evropě): Yves Sintomer, Anja Röcke a Carsten Herzberg

Kniha, která slouží jako komparativní analýza participativního rozpočtu a jeho důsledků pro demokracii, sociální spravedlnost a udržitelný rozvoj v Evropě. Čerpá z experimentů v deseti evropských zemích a posuzuje, jaký je důsledek PaR pro demokracii, modernizaci samosprávy, sociální spravedlnost a udržitelný rozvoj.

Planet of Slums (Planeta slumů): Mike Davis

Tato kniha z pera historika, urbanisty a politického aktivisty se zabývá rozmachem slumů ve městech celého světa a nelidskými podmínkami, ve kterých musí jejich obyvatelé přežívat. Analyzuje minulost měst, aby bylo možné pochopit jejich současný stav. Zamýšlí se nad příčinami drastického vzestupu počtu obyvatel slumů a každodenní realitou více než miliardy lidí, kteří ve slumech žijí. Autor doplňuje svá slova statistikami a fakty, která jasně ukazují na nutnost vzít téma slumů v úvahu a začít ho řešit.

Rebel Cities - From the Right to the City to the Urban Revolution (Rebelská města - Od práva na město k městské revoluci): David Harvey

Kniha od profesora antropologie, která nastavuje zrcadlo kapitalistickým a třídním sporům, které se ve městech odehrávají. Dívá se na situaci v Mumbai, Johanessburgu, Sao Paulu a dalších městech, a na základě Pařížské komuny, Okupace Wall Street nebo Londýnských nepokojů se ptá, jak města přeorganizovat spravedlivěji a srozumitelněji.

Vytvořeno ve spolupráci s **Participation Factory**.

**PARTICIPATION
FACTORY** +++